

Üzleti modellek az innovációs gazdaságban – kihívások Magyarországon

Business models in the innovation economy – challenges in Hungary

DINYA LÁSZLÓ
SZTE-GTK, ldinya@freemal.hu

Absztrakt

A gyorsuló technológiai fejlődés, vagyis az innovációs gazdaság, ezen belül a gazdaság digitalizációja rövid időn belül minden területen jelentősen átalakítja a gazdasági szervezetek eddigi működési és üzleti modelljeit, kultúráját. Ennek során felértékelődik a transzparencia és az etikusság, amelyek nélkül versenyképes szervezet egyre kevésbé funkcionálhat. Ezt a folyamatot jelentősen befolyásolja (gyorsíthatja, vagy lassíthatja, esetleg meg is akadályozhatja) a gazdasági szervezeteket övező társadalmi értékrend jellege és az intézményrendszer működési színvonala. Vizsgálataink kimutatták, hogy nemzetközi (az EU-tagországokat alapul vevő) összehasonlításban Magyarországon mindkét környezeti feltétel ebből a szempontból kedvezőtlen. A társadalmi értékrend akadályozza az innovatív váltást a jelentős változáseellenesség miatt, a transzparens és etikus működést pedig a csekély kooperációs hajlam, a mások kárára törekvő érvényesülés erős jelenléte gátolja. Ugyancsak kedvezőtlen képet mutat az intézményrendszer működésének színvonala, mert az EU-tagországok mezőnyében Magyarország az élenjárók klaszterétől nagy távolságban lévő, leszakadók csoportjába tartozik. Kifejezetten kritikus szintű hazánkban a tulajdonjog, a bizalom, a politikai elitben a hivatali korrupció, a kormányzati transzparencia és a cégek etikusságának színvonala. A transzparencia és etikusság üzleti modellekbe történő beépítésekor mindezzel, mint versenyképességi akadályokkal számolni kell.

Kulcsszavak: digitális gazdaság, transzparencia, etikusság, üzleti modellek

Abstract in English

The rapid technological development, i.e. the innovation economy, including the digitisation of the economy transforms existing business models and culture of business organisations significantly in a short time in all areas of operation. In doing so transparency and ethics will be appreciated, without these a competitive organisation can function less and less. This process is significantly affected (speeding up, slowing down or even preventing) by the nature of social values and the level of institutional operation surrounding the economic organisations. Our investigations show that based on international comparison (involving the EU member countries) Hungary is in an unfavourable situation from the point of view of both environmental conditions. The social value system hinders innovative mindset change into the direction of higher transparency and ethics because of the very high level of uncertainty avoidance, individuality, masculinity, and low level of indulgence. There is also a negative picture of the quality of the institutional system because Hungary belongs to the cluster of lagging countries at a long distance behind the group of international leaders. Especially critical issues are the level of ownership rights, the confidence in the political elite, the high official corruption, low governmental transparency and low quality of ethicality of companies in our country. We have to take that into account when fitting the transparency and ethics into the business models.

Keywords: digital economy, transparency, ethics, business models

1. Bevezetés – az innovációs gazdaság és az IoT

A negyedik ipari forradalommal együtt járó technikai fejlődés (másként: az innovációs gazdaság beköszönése) exponenciálisan gyorsuló sebességgel alakítja át természetes és mesterséges (gazdasági – társadalmi) környezetünket, óriási kihívásokat, de lehetőségeket is kínálva az érintetteknek. A lehetőségeket azonban csak azok használhatják ki, akik képesek felvenni ezt a tempót, sőt elébe tudnak menni az innovációs gazdasággal és a tudástársadalommal együtt járó változásoknak. És mindezt annak a tudatában megtenni, hogy a változásokkal egyidejűleg nem csökkennek, hanem éppenséggel fokozódnak a fenntarthatósági (energia-, klíma-, ökológiai válság), társadalmi (demográfiai, szegénységi, foglalkoztatási, migrációs) fenyegetések. A technikai fejlődés (tech-innovációk) miatt a társadalmi, üzleti, nonbusiness és (bizony) politikai innovációk is elkerülhetlenné válnak. Csakhogy nemzetközi tapasztalat szerint a különböző területeken az innovációk eltérő sebességgel zajlanak: exponenciális gyorsasággal érkeznek a technikai innovációk, a társadalom ezt jóval lassabban képes követni, a gazdaság még ennél is lassabban, a közszféra (és a politika) pedig a legnagyobb tehetetlenségű. (DINYA, 2016)

Feltétlenül át kell gondolni, milyen kihívásokra kellene racionális válaszokat találni. A sok közül kiemelkedő fontosságúnak ítélnél az IoT (Internet of Things, a „tárgyak internete), vagyis a körülöttünk lévő tárgyak „intelligenssé” tétele/válása, exponenciálisan növekvő számuk és hálózatos összekapcsolódásuk az interneten. Ez ugyanis nagyon rövid idő alatt átalakítja eddigi „működési” gyakorlatunkat, megjelenik a „digitális gazdaság”. Gazdasági szemszögből az üzleti modelleket tekinthetjük a működési gyakorlat megfelelőjének, ha alapul vesszük azok közkeletű definícióját, miszerint: „az üzleti modell leírja, hogy egy szervezet az értéket miként állítja elő, juttatja el az ügyfelekhez és kapja meg tőlük az ellenértékét”. (OVANS, 2015: 2.) Az utóbbi időben már a non-business szervezetek (közszolgáltatók, NGO-k) „üzleti” modelljét is értelmezzük, ezért nem megalapozatlan valamennyi gazdasági szervezet (nem csak az üzleti szervezetek, azaz vállalatok) működési gyakorlatát érteni üzleti modell alatt. (DINYA, 2016) Ha az IoT-nek a gazdasági szervezetek (és a társadalom) működési modelljeire gyakorolt várható hatását vizsgáljuk, akkor látni kell a következő trendeket, és értelmezni azok következményeit.

Jelenleg (2016-ban) az emberiség által előállított információ mennyisége évente megduplázódik, vagyis 2016-ban (egyetlen év alatt) annyi információ keletkezett, mint előtte az emberiség teljes történelme során. (HELBING et al, 2017) Hasonlóan exponenciális ütemben növekszik a mindennapi életünket és gazdaságunkat szolgáló intelligens (smart) eszközök száma: számos egybevágó előrejelzés szerint 10 éven belül kb. 200 milliárd(!), 2030 körül pedig 500 milliárd ilyen eszköz lesz a használatunkban (2016-ban 22,9 milliárd volt). Ez kb. hússzor (2030-ban meg ötvenszer) annyi, mint ahány ember lesz akkor. Ezeknek az eszközöknek egymással, illetve részben velünk is nyilvánvalóan az interneten kell kommunikálniuk, így az előrejelzések alapján 10 év múlva már 12 óránként(!) duplázódik meg az előállított információ mennyisége – igaz, ennek kb. 96%-át a „tárgyak” egymás közti kommunikációja termeli. Amennyiben (értelemszerűen) hasznosítani kívánjuk ezt a mai szemmel nézve szédületes mennyiségű információt (elnevezése ún. „Big Data”, azaz „nagy adathalmaz”) elkerülhetlenül szükségünk lesz „gépi” segítségre – olyan kereső, rendszerező és értékelő programokra (algoritmusokra), amelyek folyamatosan megkeresik, „kibányásszák”, feldolgozzák és terítik számunkra a fontos információt, összefüggéseket. Szakértők állítása szerint az információtenger átláthatóságában, a valós (értékes) és hamis (inkorrekt) információk megbízható elkülönítésében kulcsfontosságú szerepe lesz az ún. „blockchain” technológia alkalmazásának (jelenlegi fordításban: blokklánc-technológia). (METI, 2016) Minden egyes interneten kommunikáló objektum (tárgy, személy, szervezet, stb.) minden egyes (tranz)akciója „digitális lábnyomot” hagy maga után, amely elválaszthatatlanul az objektumhoz kapcsolható ezzel a technológiával, és aki ehhez

hozzáférni jogosult, annak számára visszakövethető az objektum teljes „digitális előélete”. Legyen az konkrét termékek származási helye és hozzánk vezető útjának állomásai (azok összes paraméterével együtt), vagy egy tranzakciós partner (cég, személy, szervezet) teljes digitális lábnyoma. Felmerülhet a „lábnyom” hamisításának, manipulálásának lehetősége, de ezt éppen a blockchain megoldáshoz kapcsolódó legmagasabb szintű biztonsági programok eleve kizárják. A legismertebb ún. kriptopénz (a bitcoin) használatának biztonságát is ez a technológia garantálja.

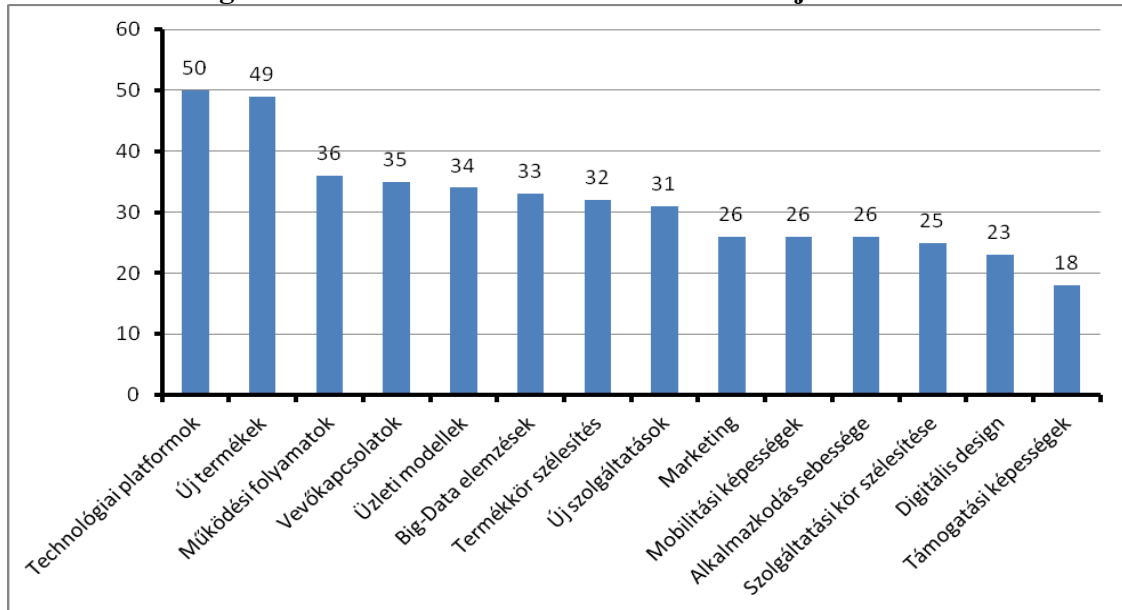
Mindez az üzlet világában nem más, mint a *teljes átláthatóság*, a *transzparencia* átfogó megvalósulása, ahogyan szakértők a cégek esetében nevezik: a „meztelen vállalatok” („naked corporations”) korszaka. (TAPSCOTT, 2003) Ezzel párhuzamosan pedig az *etikusság felértékelődése*, hiszen a transzparencia az etikátlan viselkedést is láthatóvá teszi, ami az ügyfelek, partnerek iránti *bizalmat* rövid úton kinullázhatja. Az IoT kapcsán végzett elemzések azt is előrejelzik, hogy 2020 táján már a vevők 80%-a csak *megbízható cégektől* vásárol, és 68%-a *aktívan ajánlja is őket* másoknak közösségi médián. (BAIRD – PARASNIS, 2011). Mindez annyit jelent, hogy a *transzparencia – etikusság - bizalom* innovatív módon *beépülnek az üzleti modellekbe*. Mint minden innovációnak, természetesen a transzparencia megvalósításának is hatalmas előnyei és kockázatai vannak attól függően, hogy kik, hogyan, milyen közegben alkalmazzák. Vagyis mikro-szinten az *etika (etikusság)*, makro- (és globális) szinten a *korrekt jogi szabályozás* feladata a kockázatok minimalizálása. Ezért a *transzparencia és az etikusság* a jövőbeni üzleti modellek szerves részévé kell, hogy váljanak. Most nem térnénk ki a társadalmi fenyegetésekre, amikor az egyes állampolgárok blockchain jelleggel lekövethető digitális lábnyomából kiolvashatók nemcsak a személyes adataik, de szokásaik, motivációik, véleményük is – ami komoly lehetőséget nyújt az Internet segítségével történő manipulálásukra.

2. Trendek az üzleti modellek átalakulásában

A technológiai fejlődés nemcsak a szervezetek alaptervékenységében nyit tág teret az innovatív alkalmazásoknak, de a gazdasági szervezetek működésének egészét, azaz *üzleti modelljét is új alapokra helyezi*. Ezekről a várható változásokról képet alkothatunk, ha alapul vesszük az üzleti szektor előrejelzéseit. A Boston Consulting Group (BCG) megkérdezte a leginnovatívabb vállalatok regionális és iparági reprezentatív vezetőinek 1500 fő mintáját, hogy várhatóan melyek lesznek a legfontosabb innovációs hajtóerők a következő 5 évben. (RINGEL et. al. 2016) (1. ábra)

A *többcélú platformok* (Multipurpose Platforms) a digitális és Big-Data alapú technológiai platformokat jelentik, és egyaránt átformálják a termékeket-szolgáltatásokat, valamint a működési különböző területeit. Négy fő területük: költség- és időtakarékoság (automatizálás révén), üzleti folyamatok átalakítása, működési folyamatok, és legfőképpen az *üzleti modellek* (új típusú termékek és szolgáltatások révén). A többi terület jóval ezután következik – de nem függetlenül a többitől! Ez azt jelenti, hogy a technológiai fejlődés mindent magával húz a következő időszakban. Ehhez pedig a hagyományos szervezeteket (és szervezeti kultúrákat) is alkalmassá kell tenni, hogy ne akadályai, hanem segítői legyenek ennek a folyamatnak. Az üzleti modellek várható alakulásával, illetve az ehhez való alkalmazkodással egy, az innovációs gazdaság kihívásait vizsgáló, átfogó kutatás keretében foglalkozunk. Ennek egyik fázisában azt elemezzük, hogy a *transzparencia és az etikusság beépülésének az üzleti modellekbe* hazánkban milyenek a környezeti feltételei, milyen speciális kihívásokkal kell számolnunk.

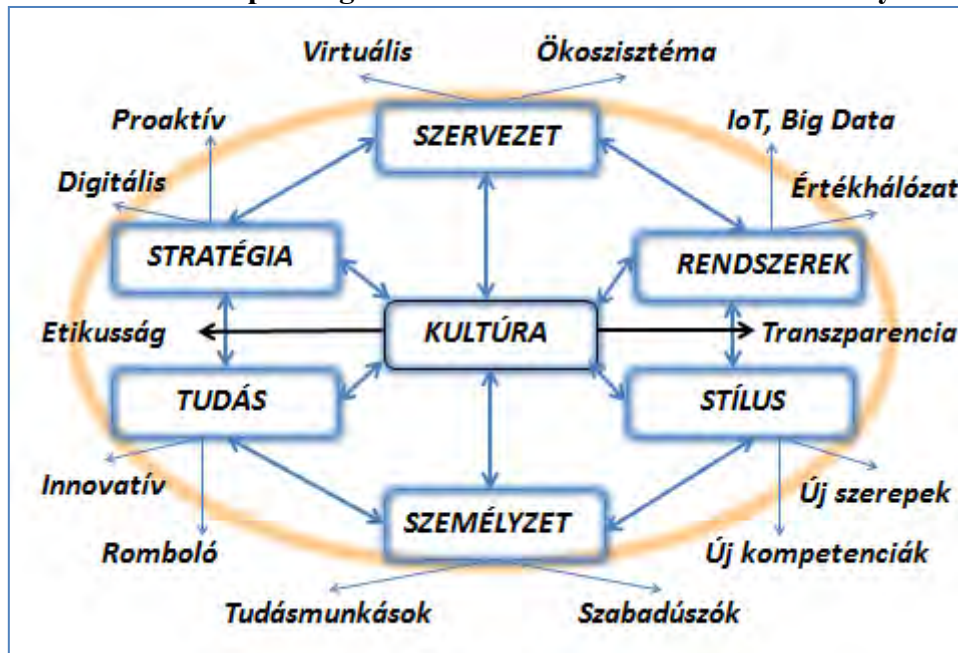
1. ábra: Legfontosabb szervezeti szintű innovációs hajtóerők 5 éven belül

Forrás: saját szerkesztés (Ringel, et al. 2016 alapján)

Kutatásaink fontosabb eredményeit és megállapításait mutatjuk be a következőkben. A kutatás a lehető legszélesebb körű forrásfeldolgozásra, illetve ahhoz kapcsolódva nemzetközi és hazai statisztikai adatok elemzésére alapul (faktor-, klaszter- és regresszió-analízis). A hivatkozott saját publikációban szerepeltetjük a feldolgozott, mintegy 230 forrás tételes jegyzékét. Korábbi elemzéseink eredményeiből kiindulva a menedzsment innovációs gazdaságbeli paradigmaváltásával kapcsolatban többféle modellt alakítottunk ki, egyebek között a jól ismert McKinsey-féle 7'S-modell aktualizálásával. (DINYA, 2016) (2. ábra)

2. ábra: Menedzsment paradigmaváltás – főbb változások a McKinsey modellben

Forrás: saját szerkesztés

A virtuális („határtalan”) szervezetek korában a hangsúly az innovációs ökoszisztémákra, innovációs értékláncokra és értékhálózatokra helyeződik. Az IoT és Big Data alapú „digitális” gazdaságban nyitott innovációs rendszerek működnek, az innováció egyre inkább bekerül a közjavak (szabad hozzáférésű javak) sorába. Ez új típusú (stílusú) menedzsmentet is igényel, a korábbitól részben eltérő szerepekkel és kompetenciákkal. A tudásmunkások iránti igény intenzíven növekszik, egyes szegmensekben éppen ellenkezőleg – csökken. A gyorsan növekvő közösségi gazdaság (sharing economy) viszont képes lehet szabadúszóként foglalkoztatni a felszabaduló (és arra hajlandó, alkalmas) munkaerőt. A cégek „digitális tudásának” előtérbe kerülése egyben „romboló” (disruptive) innovációk sokaságával jár együtt, ami a szervezeti felépítés és működés mellett a stratégiákat (stratégiai szemléletet) is átforgatja. Ez megköveteli az exponenciális trendek kezelését és a maximálisan proaktív megközelítést. És itt jutunk el a szervezeti kultúraformálás egyik nagy feladatához, a transzparencia és etikusság tudatosításához, ennek nyomán pedig az üzleti modellekbe történő beépítésük fontosságához, annak hazai kihívásaihoz.

3. Hazai helyzetkép és specialitások

Reprezentatív nemzetközi összehasonlító társadalmi értékrendi vizsgálatok (például a World Values Surveys egymást követő „hullámai”) egyértelműen bizonyítják, hogy a magyar társadalom értékrendje több tekintetben erősen, és a versenyképességgel kevéssé konform módon „kilóg” azoknak a fejlett országoknak a mezőnyéből, amelyekhez egyébként felzárkózni szeretnénk. (WVS ASSOCIATION, 2015) Mivel a szervezeti kultúra a társadalmi értékrendben gyökerezik, a transzparencia és etikusság megjelenését a szervezeti kultúrában és az üzleti modellekben a társadalmi értékrend támogathatja, de akadályozhatja is.

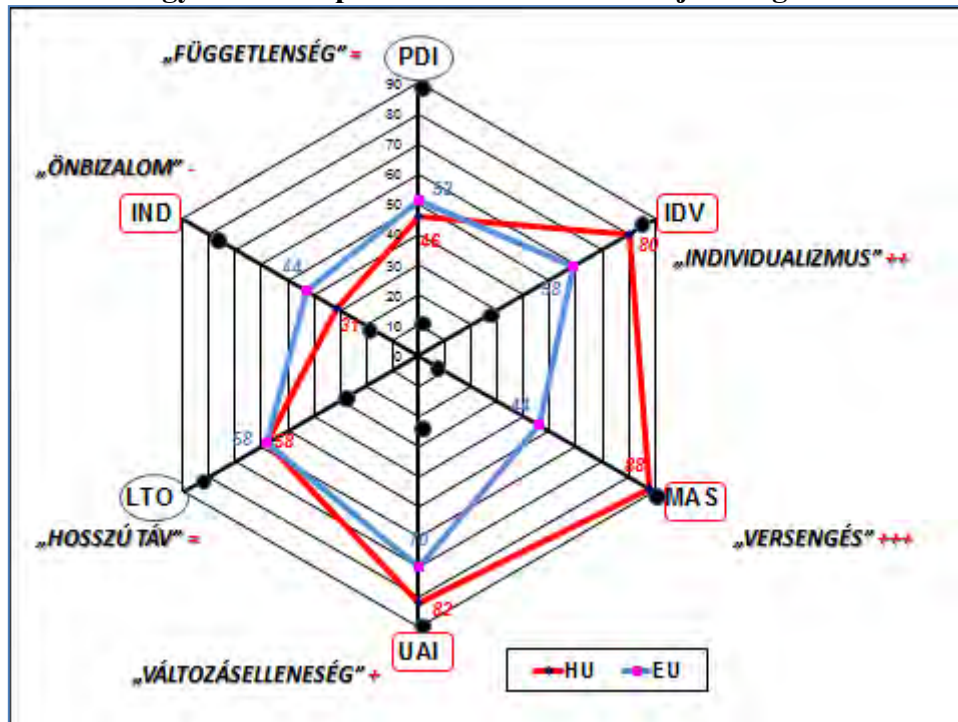
A 3. ábrán a nemzeti kultúrákra (hétköznapi kultúrára, értékrendre) vonatkozó legutóbbi (2014 évi) Hofstede-felmérés 6 alapértékének jellemzői láthatók Magyarország esetében és összevetve az EU másik 27 tagországának átlagával. (HOFSTEDÉ, 2016) Értelmező megjegyzések:

- A nemzeti kultúrák hat dimenzióját a reprezentatív kérdőíves felmérés alapján (0...100) közötti skálán értékelik. Eredeti angol nyelvű elnevezésük Hofstede által bevezetett rövidítésével szerepelnek az ábrán:
 - PDI = hatalmi távolság (köznapi értelemben „függetlenségre” való hajlam),
 - IDV = individualizmus (egyéni érdekek preferálása a közösséggel szemben),
 - MAS = versenyszellem (mennyire dominálnak a „win/lose” – győztes/vesztés – játszmák, szemben a nyertes/nyertes megoldásokra törekvéssel),
 - UAI = bizonytalanság kerülés (kockázatkerülés, változásellenesség, szemben az innovativitással),
 - LTO = hosszú távú orientáció (távlatos gondolkodás, szemben a rövidtávú improvizációval)
 - IND = önbizalom (gyakorlatilag felülemelkedés a problémákon, az élethelyzetek uralására törekvés)
- Az egyes skálák tengelyén bejelöltük a 28 ország mezőnyében található maximum – minimum szélsőértékeket is (fekete pontok), amelyek azt mutatják, hogy ez a mezőny az „európai értékrendként” aposztrofált átlag mögött korántsem homogén, erőteljesen szóródik. A kép az extremitások nélkül nem lenne teljes, sőt, félrevezető lenne, mint ahogy (éppen ennek ismeretében) véleményünk szerint ún. európai értékekről beszélni kissé elnagyolt és elsietett megközelítés.

Mindenesetre ebből az összehasonlításból kitűnik, hogy a magyar társadalom értékrendje legalább három szempontból a 28 EU-tagország körében igen szélsőséges képet mutat: az individualizmus, a változás (és innováció) ellenesség, valamint a mások kárára történő érvényesülési hajlam terén. Ez még akkor is figyelemreméltó, ha esetenként egy-egy ország

ezeknél a dimenzióknál még nálunk is extrémebb értékkel rendelkezik. De nincs még egy ország, amely egyidejűleg mindhárom dimenziónál ilyen szélsőséges értéket produkálna. És ehhez még hozzávehetjük az *önbizalom ugyancsak extrémhez közeli* alacsony értékét is. Ez az értékrend akkor érdekes igazán, ha figyelembe vesszük, hogy így jellemzett viselkedésünk nemcsak magánéletünkben, de különféle szerepeinkben és státuszainkban (vállalkozók, fogyasztók, munkavállalók, vezetők, köztisztviselők, üzleti partnerek, stb...) is nyilvánvalóan érvényesül. Így például a transzparens és etikus üzleti viselkedés követelményének történő megfelelés (vagy meg nem felelés) preferálása kapcsán is.

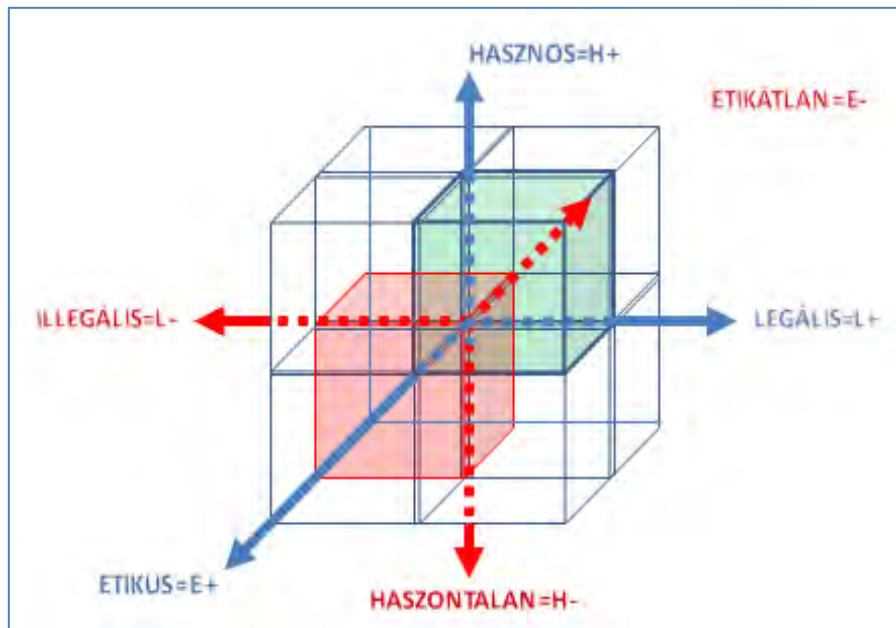
3. ábra: Magyarok Európában – értékrendünk sajátosságai és kihívásai

Forrás: saját szerkesztés (Hofstede, 2016 nyomán)

Ami az *etikusságot* illeti, az üzlet világában egyre növekvő elvárás a menedzseri döntések kapcsán a klasszikus haszonmaximalizálás mellett a legalitás, és az etikus szempontok figyelembevétele is. Ezt nevezhetjük „menedzsment trilemmának”, utalva arra, hogy egyidejűleg három, egymástól eltérő irányba mutató kritérium között kell(ene) harmóniát teremteni. (4. ábra) Amennyiben ez általánossá váló elvárás, az üzleti modellbe történő beépülését egy-egy szervezet kapcsán annak érdekeltjeinél (stake-holdereinél) tudatosítani is kell, aminek leghatékonyabb eszköze a *transzparencia*. A 4. ábra a három kritérium teljesülésének valamennyi alapesetét összefoglalja: a koordinátatengelyek mentén a + előjel a teljesülést, a - előjel annak a hiányát mutatja. A két extrém szituáció: (H-/L-/E-) a legrosszabb, a (H+/L+/E+) pedig a legjobb eset, a többi kombináció értelmezés és megfontolás tárgya. Többen úgy vélik, hogy ezt minden gazdasági szereplőnek meg kell tanulnia mérlegelni: „Beléptünk a transzparencia korába, amelyben a szervezeteknek átláthatóvá kell tenniük magukat valamennyi érdekelt számára. Minden információhoz hozzáfér, aki akarja: a transzparencia a gazdaságot radikálisan átalakítja, a cégeket pedig kultúrájuk átgondolására kényszeríti.” (TAPSCOTT, 2016: 348)

4. ábra: A menedzsment trilemma

Forrás: saját szerkesztés

Amennyiben a fennmaradás, illetve versenyképesség fontos feltételei között a transzparencia – bizalom - etikusság egyre hangsúlyosabban jelenik meg, célszerű feltérképezni, hogy mindezt milyen környezetben kellene az üzleti modellekbe beépítenünk. Magyarán a szervezetek *társadalmi – gazdasági környezete milyen kihívásokat támaszt* ilyen törekvésekkel szemben. A magyar értékrend kapcsán röviden már érzékeltettük a társadalmi kihívást, amelyet ebből a szemszögből úgy foglalhatnánk össze, hogy *kultúránk nem teljesen harmonizál a transzparencia – etikusság követelményével*. A változás- (innováció)ellenesség a transzparencia irányába történő paradigmaváltást alaposan lefékezheti, a mások kárára történő érvényesülés és az individualizmus extrém erős jelenléte pedig a „simlis” üzletvitelt jobban preferálja, mint az etikusságot, vagy éppen a transzparenciát. Ez a szervezeti kultúra és az üzleti modellek innovatív formálása szempontjából mindenképpen komoly kihívás.

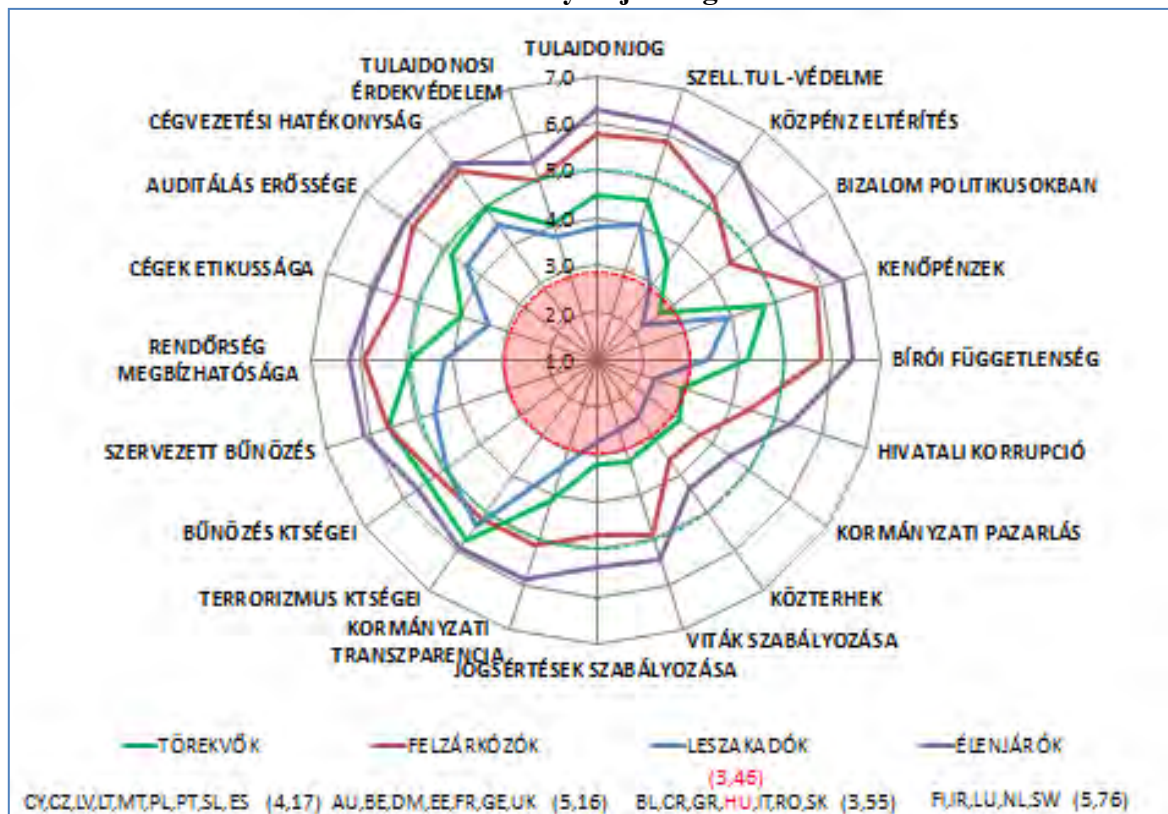
A gazdaság (és társadalom) de a vállalkozások versenyképessége szempontjából is a makroszintű kihívások egy másik fontos területe az *intézményrendszer működésének* színvonala, ezen belül annak transzparenciája és etikussága. Könnyen belátható, hogy a transzparencia és etikusság alacsony színvonalával jellemezhető intézményrendszer mellett éppoly nehéz átlátható és korrekt vállalati üzleti modellek megvalósítása, mint azt kevésbé támogató társadalmi értékrend (kultúra) mellett. Ha pedig mind az intézményrendszertől, mind a társadalmi értékrendtől egyaránt jelentősebb mértékben idegen ez a két kritérium, akkor csak egyet mondhatunk: „innen szép nyerni!”

A hazai intézményrendszer minősítését a GCI (Global Competitiveness Indicator) adatbázis alapján végeztük el a következő módon:

- a 28 EU-tagország 2016. évi adatait felhasználva a 116 indikátor közül kiemeltük azt a 20 mutatót, amelyek az intézményrendszert jellemzik (listájuk az 5. ábrán látható)
- ezek a színvonalmutatók 1...7 közötti skálán jellemzik az egyes területek működését (leggyengébb = 1). A WEF (World Economic Forum) minden országban 1500-2500 fő közötti nagyságú, reprezentatív minta véleményét összegzi.
- bevontuk még a komplex versenyképességi mutatót (GCI) és a GDP/fő mutatóját is a vizsgálatba
- az így kialakított adatbázison elvégeztük a mutatók faktoranalízisét, illetve az országok klaszteranalízisét

Terjedelmi okok miatt nem közöljük a számszerű eredményeket táblázatosan, és a statisztikai próbákat sem, csak a számunkra legfontosabb megállapításokhoz tartozó egyetlen grafikont. A klaszteranalízissel a 28 ország mezőnyét több alternatíva kipróbálása után négy legjellemzőbb csoportra bonthattuk. (5. ábra)

5. ábra: Intézményi fejlettség az EU-ban

Forrás: saját szerkesztés

Az intézményrendszer fejlettsége, működési színvonala alapján kialakított klaszterek (tagjaikat az 5. ábrán felsoroltuk az országok nevének használatos rövidítésével, zárójelben a 20 mutató klaszterre jellemző átlagértéke) számunkra sajnálatos módon megerősítik a „két (akár több) sebességes Európa” teóriáját. Az „Élenjárók” (5,76) minden mutatónál jobbak a többiekénél, némileg lemaradva követik őket a „Felzárkózók”(5,16). Majd nagyobb szünet után jönnek a „Törekvők” (4,17), végül a „Leszakadók” klasztere (3,55), köztük hazánk is. A kritikusnak tekinthető 3,0 érték alá kerülnek ennél a klaszternél a *kormányzati működés és a jogi szabályozás mutatói, meg a bizalom a politikai elitben*. Ezt még érdemes összevetni az elemzésbe bevont GDP/fő (ezer EUR, PPP-értéken) klaszterenkénti átlagértékével is: „Élenjárók” = 44,44; „Felzárkózók” = 32,06; „Törekvők” = 22,83; „Leszakadók” = 19,38. Mindez teljesen szinkronban van az intézményrendszer minősítésének színvonalával. Ezzel természetesen nem állítjuk, hogy az intézményrendszer működésének színvonala határozza meg egy országban a GDP/fő nagyságát, de hogy a kettő nem független egymástól, az egyértelmű.

Amennyiben elfogadjuk, hogy a transzparencia – bizalom – etikusság az innovációs gazdaságban az üzleti modellek elválaszthatatlan része lesz, és az üzleti modell valamennyi gazdasági szervezetre (így a kormányzati intézményekre és civil szektorra is) értelmezendő, akkor a kihívásaink jelentős nagyságrendje az előzőek alapján érzékelhetővé válik.

4. Következtetések, javaslatok

Az innovációs gazdasággal együtt járó radikális változások rövid időn belül alapvetően átformálják életünket és komoly kihívásokat támasztanak a gazdasági szervezetekkel szemben is. Amíg ezekről nincs hozzávetőlegesen tiszta képünk (diagnózis), addig racionális válaszokat (terápia) sem találhatunk. Jelenleg a diagnózis fázisában vagyunk, és bár ez sem egyszerű feladat, nagy valószínűséggel látható, hogy a szervezetek működésének transzparenciája, ezzel együtt etikussága fontos prioritássá, ha úgy tetszik elsőrendű versenytényezővé válik a belátható jövőben. A transzparencia és az etikusság beépítése az üzleti modellekbe racionális válasznak tűnik erre a kihívásra, de ennek *módját, esélyeit számos külső (környezeti) és belső tényező befolyásolja*. Hazai relációban ezúttal a külső tényezőket vizsgáltuk meg nemzetközi összehasonlítás alapján a rendelkezésre álló (hozzáférhető) társadalmi értékrendi, illetve versenyképességi adatbázisokra támaszkodva. Az innovációs gazdaság kihívásainak ilyen célú elemzésével sem a nemzetközi, sem a hazai irodalomban még nem találkoztunk. Pedig magyar szempontból különösen fontos lenne ezt a kérdéskört alaposan tanulmányozni, mert *vizsgálatunk a következőkre hívja fel a figyelmet*:

- A gyorsuló technológiai fejlődés, különösen a digitális gazdaság rövid időn belül minden területen jelentősen átalakítja gazdasági szervezetek eddigi működési és üzleti modelljeit, kultúráját. Ennek során *felértékelődik a transzparencia és az etikusság, amelyek nélkül versenyképes szervezet egyre kevésbé funkcionálhat*.
- Ezt a *folyamatot jelentősen befolyásolja* (gyorsíthatja, vagy lassíthatja, esetleg meg is akadályozhatja) a gazdasági szervezeteket körülvevő *társadalmi értékrend jellege és intézményrendszer működési színvonala*.
- Nemzetközi (az EU-tagországokat alapul vevő) összevetésben *Magyarországon a társadalmi értékrend ebből a szempontból nem kedvező*. Az innovatív szemléletváltást a változásellenesség, a transzparens és etikus működést a csekély kooperációs hajlam, meg a mások kárára történő érvényesülés erős jelenléte fékezheti. Alapvető értékrendi módosulásra lenne szükség.
- Ugyancsak *kedvezőtlen képet mutat az intézményrendszer működésének színvonala*, mert az EU-tagországok mezőnyében Magyarország az élenjárók klaszterétől nagy távolságban levő leszakadók csoportjába tartozik. Kifejezetten *kritikus hazánkban a tulajdonjog erőssége, a bizalom a politikai elitben, a hivatali korrupció, a kormányzati transzparencia és a cégek etikusságának színvonala*. Egyértelmű ezen a téren is a radikális változtatás igénye.
- A makroszinten szükséges értékrendi és intézményrendszeri *változtatásokat kikényszerítő erő* mikro-szinten az üzleti modellek digitális gazdasághoz illesztése kapcsán jelentkezik, mert a szervezetek versenyképessége ezen áll... vagy bukik.

Miután az innovációs gazdaság, és ezen belül a digitalizáció (IoT) megkerülhetetlen trend hazánkban is, ennek követelményeivel és következményeivel szisztematikusan szembesíteni kell valamennyi gazdasági és társadalmi szereplőt. Akik ezt megértik, azt is tudniuk kell (és tudni fogják, mert az összefüggéseket negligálni hosszabb távon nem lehet), mit kell tenniük egyrészt saját szervezeteik, azaz üzleti modelljeik szintjén, másrészt a társadalmi, intézményi környezeti akadályok makroszintű elhárítása terén annak érdekében, hogy nálunk is megvalósuljon ez a paradigmaváltás. Maradjunk ennél az optimista scenáriónál... de ennek induló feltétele az ehhez hasonló elemzések elvégzése, és következtetések, meg az átállási feladatok lehető legszélesebb körben történő tudatosítása.

Irodalomjegyzék

- Baird, C. – Parasnis, G. (2011): From social media to Social CRM. IBM Institute for Business Value Analysis - Executive Report, <https://www.ibm.com/midmarket/uk/en/att/pdf/GBE03391USEN.pdf>
- Dinya L. (2016): Fenntarthatóságot szolgáló komplex innovációk. „Innovációs kihívások és lehetőségek 2014-2020 között” tanulmánykötet, szerk.: Takácsné Dr. György Katalin, XV. Nemzetközi Tudományos Napok, Gyöngyös – KRF, ISBN 978-963-9941-92-2, 2016. március 30-31., p. 323-336.
- Helbing, D. et al, (2017): Will Democracy Survive Big Data and Artificial Intelligence? https://www.scientificamerican.com/article/will-democracy-survive-big-data-and-artificial-intelligence/?utm_source=pocket&utm_medium=email&utm_campaign=pockethits
- Hofstede, G. (2014): Country Comparison. <https://geert-hofstede.com/countries.html>
- METI (2016): Survey on Blockchain Technologies and Related Services. Ministry of Economy Trade and Industry – USA, 28.04.2016, http://www.meti.go.jp/english/press/2016/pdf/0531_01e.pdf
- Ovans, A. (2015): What Is a Business Model? Harvard Business Review, Issue 1, <https://hbr.org/2015/01/what-is-a-business-model>
- Ringel, M. et al. (2016): The Most Innovative Companies – 2016. Boston Consulting Group, <https://media-publications.bcg.com/MIC/BCG-The-Most-Innovative-Companies-2016-Jan-2017.pdf>
- Tapscott, D. (2003): The Naked Corporation (Free Press – New York, ISBN 0-7432-5350-7, 348 p.
- World Values Survey Association (2015): WVS Longitudinal files 1981 – 2014. <http://www.worldvaluessurvey.org/WVSDocumentationWVL.jsp>